

بررسی نقش احساس بر خورداری از حقوق شهروندی و ابعاد سرمایه‌های اجتماعی

در جهت‌گیری جامعه‌پسندانه دانش‌آموزان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱/۶

رضا فرجی^{*۱}

مجتبی رنجبری^۲

ایوب مرادی^۳

محمد امیری^۴

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: جهت‌گیری جامعه‌پسندانه از متغیرهای مهم دوره نوجوانی است که می‌تواند، نقش قابل‌توجهی در کاهش مشکلات اجتماعی و افزایش سلامت جامعه داشته باشد. پژوهش حاضر به تعیین نقش احساس بر خورداری از حقوق شهروندی و ابعاد سرمایه‌های اجتماعی در جهت‌گیری جامعه‌پسندانه دانش‌آموزان می‌پردازد.

روش: به این منظور نمونه‌ای شامل ۳۶۰ دانش‌آموز دختر و پسر متوسطه دوم کرمانشاه بوسیله پرسشنامه احساس بر خورداری از حقوق شهروندی (سام‌آرام و برزگر، ۱۳۹۵)، پرسشنامه جهت‌گیری جامعه‌پسندانه (پنر و همکاران، ۲۰۰۸) و پرسشنامه سرمایه اجتماعی اوانیکس و بولن (۲۰۰۰) مورد ارزیابی قرار گرفتند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل رگرسیون استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل نشان داد که احساس بر خورداری از حقوق شهروندی (ابعاد حقوق اجتماعی، فرهنگی و مدنی) در مجموع ۲۰ درصد و سرمایه‌های اجتماعی (ابعاد پیشگامی در فعالیت‌های اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری، ارتباط با دوستان و ارزش زندگی) نیز در مجموع ۲۷/۵ درصد از واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه را در جهت مثبت پیش‌بینی می‌کنند ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: این نتایج نشان‌دهنده اثرات مثبت سازه‌های احساس بر خورداری از حقوق شهروندی و سرمایه‌های اجتماعی در جهت‌گیری جامعه‌پسندانه دانش‌آموزان است، بنابراین سازه‌های مذکور نیازمند توجه بیشتری از سوی مسئولین و برنامه‌ریزان کشوری و خصوصاً آموزش و پرورش هستند.

کلمات کلیدی: احساس بر خورداری از حقوق شهروندی، سرمایه‌های اجتماعی، جهت‌گیری جامعه‌پسندانه.

۱. دکترای روان‌شناسی عمومی دانشگاه پیام نور - تهران - ایران

* نویسنده مسئول: faraji584@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد مشاوره خانواده - دانشگاه فردوسی مشهد - مشهد - ایران

۳. کارشناسی ارشد مشاوره شغلی - دانشگاه علامه طباطبائی - تهران - ایران

۴. دکترای جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران - تهران - ایران

Investigating the Role of Feelings of Security in Possessing Citizenship Rights and Dimensions of Social Capital on Students' Prosocially Behavior Orientation

Reza Faraji^{1*}

Mojtaba Ranjbari²

Ayoub Moradi³

Mohammad Amiri⁴

Original Article

Abstract

Introduction: prosocially behavior orientation is a very important issue among adolescents and also has a significant effect on reducing adolescents' social problems. The purpose of the present research was to study the effect of possessing citizenship rights and dimensions of social capital on the prosaic behavior orientation of students.

Methods: The population of the present research included 360 male and female students of Kermanshah; they were evaluated by questionnaire of possessing citizenship rights (Sam Aram & Barzegar, 2016), and prosocially behavior orientation inventory (Pinner et al., 2008), and social capital questionnaire of Onyx and Bolen (2000). Regression analysis was used to analyze data.

Findings: the results of the present research showed that possessing citizenship rights (social, cultural, and civil rights), and social capital (dimensions of pioneering in social activities, academic/work relationship, relationship with friends, and the value of life) respectively predict 20 and 27.5 percent of prosocial behavior orientation variance positively ($p < 0.05$).

Conclusion: the results show positive effects, citizenship rights possession, and social capital in prosocially behavior orientation; it also requires more attention from education officials.

Keywords: Feelings of Security Possessing Citizenship Rights, Dimensions of Social Capital, Prosocially Behavior Orientation.

پرتال جامع علوم انسانی

1. Ph.D. in Psychology, University of Payame-noor Tehran, Tehran, Iran

*Corresponding Author: faraji584@gmail.com

2. M.A. in Family Counseling, University of Ferdosi Mashhad, Mashhad, Iran

3. M.A. in Career Counseling, University of Allameh Tabatabaai Tehran, Tehran, Iran

4. Ph.D. in Political Sociology, University of Tehran, Tehran, Iran

مقدمه

دانش‌آموزان از جمله اقشار آسیب‌پذیر جامعه هستند که آینده‌سازان فردا بوده و در سن حساس نوجوانی ممکن است به آسیب‌های اجتماعی و روان‌شناختی دچار گردند. باید اشاره کرد که رفتارهای جامعه‌پسند^۱ در این سن به علت خطرپذیری بودن، حساس نبودن نسبت به خطر و هیجان‌خواهی بسیار مهم است (کراچفیلد، برانت، فانک، گیب، خلیل^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). رفتارهای جامعه‌پسندانه به مطلوب‌ترین کیفیت‌های رفتاری بشردوستانه اشاره دارد که با اخلاقیات و هنجارهای اجتماعی تناسب دارد. رفتار جامعه‌پسندانه به رفتارهایی اشاره دارد که ممکن است هیچ سودی برای فرد نداشته باشد و این اعمال به دیگران سود می‌رساند و به‌صورت کلی این رفتارها رفاه دیگران را مدنظر دارد (بین^۳، ۲۰۱۹). قابل‌ذکر است که این رفتارها در مقابل رفتارهای پرخاشگرانه، مغرضانه، سودجویانه تلقی می‌شود (ریان و کانل^۴، ۲۰۰۱). پژوهشگران عوامل بیرونی مانند بافت جامعه، خانواده، جامعه‌پذیری و هم عوامل درونی مانند ویژگی‌های شناختی-هیجانی (کلارک، داهلن و نیکلسون^۵، ۲۰۱۵)، همدلی (کیم، یو و ناکس^۶، ۲۰۱۹) و ویژگی‌های اجتماعی و جامعه‌پذیری (مستر، کارلو، سامپر، مالوندا و مستر^۷، ۲۰۱۹) را در رفتارهای جامعه‌پسندانه مهم دانسته‌اند.

احساس‌های درونی و بیرونی افراد بر میزان رفتارهای جامعه‌پسندانه نقش دارد (کیم، یو و ناکس، ۲۰۱۹) که در میان بین احساس برخورداری از حقوق شهروندی^۸ می‌تواند مهم باشد. شهروندی در هر جامعه‌ای شرط اولیه مردم‌سالاری است (سام آرا و بزرگر پاریزی، ۱۳۹۵). در بحث شهروندی احساس برخورداری از حقوق شهروندی یکی از جنبه‌های مهم شهروندی است که نقش بسیار مهمی در تحکیم و تقویت بنیان‌های اجتماعی هر جامعه‌ای دارد. سوریا و پیترسون^۹ (۲۰۱۹) اشاره کرده‌اند که در مدارس استرالیا بر روی همدلی اجتماعی و احساس برخورداری از حقوق شهروندی تأکید می‌گردد و به دانش‌آموزان حقوقشان آموزش داده می‌شود و در جامعه مدنی و مردم‌ارانه این حقوق برآورده می‌گردد، همچنین اشاره شده است که احساس برخورداری از حقوق شهروندی بر احساس اعتماد و شادی اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر دارد. محققین اشاره کردند که احساس برخورداری از حقوق شهروندی بر مؤلفه‌های شناختی و هیجانی دانش‌آموزان و دانشجویان نقش دارد (گفن و سامج^{۱۰}، ۲۰۱۹). برداشت ما از حقوق شهروندی بر رفتارهای

1. *Prosaically Behavior*
2. *Crutchfield, Brandt, Funk, Gibb & Khalil*
3. *Bean*
4. *Ryan & Connel*
5. *Clark, Dahlen & Nicholson*
6. *Kim, You & Knox*
7. *Mestre, Carlo, Samper, Malonda & Mestre*
8. *Feelings of Security in Possessing Citizenship*
9. *Sorrial & Peterson*
10. *Gefen & Somech*

ضداجتماعی تأثیر دارد (اسپیرو، ۲۰۱۹). رفتار شهروندان و نحوه و میزان مشارکت آن‌ها در امور اجتماعی از متغیرها و مسائل بنیادین در گسترش سرمایه‌های اجتماعی و به دنبال آن توسعه جوامع بشری است (مارشال^۱، ۲۰۰۶).

تحقیقات نشان داده است که سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بر گرایش شهروندان به سبک زندگی اجتماعی نشاط‌آور نقش دارد (فرزعلیان، گنجی و نیازی، ۱۳۹۸؛ عبیدی حوریلر، پاپویان و آوانسیان، ۱۳۹۹). سرمایه‌های اجتماعی^۲ شامل خرده مؤلفه‌هایی مانند سرمایه اجتماعی ساختاری (وجود یا عدم ارتباط بین افراد، پیکره‌بندی ارتباط بین آن‌ها، ویژگی‌های ارتباط بین فردی)، سرمایه اجتماعی ارتباطی (نوع رابطه‌ای که از طریق تعاملات اجتماعی گذشته، مانند احترام، اعتماد، پذیرش، دوستی، اجتماعی بودن ایجاد شده است) و سرمایه اجتماعی شناختی (هنجارهای مشترک و زبان‌ها، روایت‌های مشترک) می‌باشد (پاستلینک و هرمس^۳، ۲۰۱۸؛ امیدیان و اسماعیل پور اشکفتکی، ۱۳۹۹) که این ویژگی‌های سرمایه‌های اجتماعی می‌تواند کارایی جامعه را بهبود بخشد (سالیسو، هاشیم و گالادانچی^۴، ۲۰۱۹).

فراتحلیلی در زمینه رفتارهای جامعه‌پسندانه بیانگر این بوده است که ویژگی‌های شخصیتی مانند هیجان خواهی، حساسیت نسبت به خطر، همدلی، باز بودن به تجربه، اجتماعی بودن و همچنین عوامل اجتماعی مانند جامعه‌پذیری، امنیت اجتماعی نقش بسزایی دارد (تیلمن، اسپادرو و بالیت^۵، ۲۰۲۰)؛ همچنین تحقیقات جایگاه احساس بر خورداری از حقوق شهروندی را بر شادکامی، شخصیت و احساس درونی افراد نشان داده است (مک گرگور و چاتیزا^۶، ۲۰۲۰). قابل ذکر است که سرمایه‌های اجتماعی افراد بر دیگر عوامل اجتماعی تأثیر معناداری دارد (سالیسو، هاشیم و گالادانچی، ۲۰۱۹)، در حالی که اخیراً با توجه به سیر حرکتی افراد جامعه به سوی رفتارهای خودمحور، لازم است تا رفتارهای جامعه‌پسندانه و عوامل مرتبط با آن بیشتر مورد توجه قرار گیرند. لذا با توجه به مطالبی که ذکر آن رفت، این تحقیق به این سوال پرداخته است که آیا احساس بر خورداری از حقوق شهروندی و سرمایه اجتماعی در جهت‌گیری جامعه‌پسندان دانش‌آموزان نقش دارد؟

روش

تحقیق حاضر توصیفی پیمایشی از نوع مطالعات همستگی بود. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمانشاه (ناحیه دو) در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود که تعداد

1. Marshall
2. Social Capital
3. Postelnicu & Hermes
4. Salisu, Hashim & Galadanchi
5. Thielmann, Spadaro & Balliet
6. McGregor & Chatiza

آن‌ها ۵۸۳۶ نفر است. از این افراد ۳۶۰ نفر با روش تعیین حجم نمونه جدول مورگان به عنوان اعضای نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود که طی آن ابتدا از بین مدارس متوسطه شهر کرمانشاه (ناحیه دو)، ۸ مدرسه انتخاب شد (۴ مدرسه دخترانه و ۴ مدرسه پسرانه)، سپس در میان مدارس انتخاب‌شده از هر مدرسه ۳ کلاس به صورت تصادفی انتخاب شد. قابل ذکر است که در راستای ملاحظات اخلاقی هدف از انجام تحقیق به صورت مختصر برای شرکت‌کنندگان تشریح گردید تا شرکت‌کنندگان با رضایت آگاهانه وارد تحقیق گردند و در صورت عدم تمایل می‌توانستند در تحقیق مشارکت نداشته باشند. همچنین افراد به صورت کد تعریف گردیدند و محرمانه باقی ماندن اطلاعات ضمانت گردید. در این تحقیق عدم مصرف داروهای روان‌گردان و روانپزشکی، عدم داشتن تشخیص اختلالات روانپزشکی و جسمانی از ملاک‌های ورود به تحقیق بود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق سه پرسشنامه جهت‌گیری جامعه‌پسندانه، احساس بر خورداری از حقوق شهروندی و سرمایه اجتماعی بود که به صورت همزمان در اختیار اعضای نمونه قرار گرفت. در انجام اعمال آماری و تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی و رگرسیون چندمتغیره به وسیله نرم‌افزار *SPSS-24* استفاده شد.

ابزارهای پژوهش

(الف) پرسشنامه جهت‌گیری جامعه‌پسندانه^۱: این مقیاس توسط پنر، فريتزک، کرایگر و فریفلد^۲ (۲۰۰۸) طراحی و ساخته شده است. این پرسشنامه در ایران توسط صفاری‌نیا (۱۳۹۱) هنجاریابی شده است. مقیاس مذکور شامل ۳۰ سؤال است و ۷ خرده‌مقیاس است که شامل: مسئولیت اجتماعی، ارتباط همدلانه، نگاه از منظر دیگران، پشیمانی فردی، استدلال اخلاقی دوجانبه، استدلال اخلاقی جهت‌گیری شده- دیگران و نوع دوستی خود گزارشی می‌باشد. صفاری‌نیا و باجلان (۱۳۹۰) پایایی آزمون را از طریق روش بازآزمایی برای کل مقیاس ۰/۹۸ و برای خرده‌مقیاس‌های آن از ۰/۴۲ تا ۰/۹۹ گزارش نموده‌اند. همچنین پایایی با استفاده از همسانی درونی نیز توسط صفاری‌نیا و باجلان (۲۰۱۲) محاسبه شده و نتایج آن برای کل پرسشنامه برابر با ۰/۷۹ و برای خرده‌مقیاس‌های آن از ۰/۱۷ تا ۰/۷۴ به دست آمده است که رضایت‌بخش می‌باشد.

(ب) پرسشنامه احساس بر خورداری از حقوق شهروندی^۳: در این پژوهش برای بررسی میزان بر خورداری از حقوق شهروندی از پرسشنامه سام آرام و برزگر (۱۳۹۵) استفاده گردید. این مقیاس دارای ۱۷ سؤال است و نمره‌گذاری آن در طیف لیکرت ۵ تایی (۱: کاملاً مخالفم تا ۵: کاملاً موافقم) انجام می‌شود. روایی این مقیاس توسط سازندگان به روش روایی صوری و محتوایی و روایی سازه تأیید شده است و چهار خرده‌مقیاس برای آن استخراج شده است. مؤلفه‌های این

1. *Prosaically Behavior Orientation Inventory*
2. *Penner, Fritzsche, Craiger & Freifeld*
3. *Questionnaire of Possessing Citizenship Rights*

مقیاس شامل حقوق اجتماعی (سؤال‌های ۱ تا ۵)، حقوق سیاسی (سؤال‌های ۶ تا ۹)، حقوق مدنی (سؤال‌های ۱۰ تا ۱۳) و حقوق فرهنگی (سؤال‌های ۱۴ تا ۱۷) است. پایایی این مقیاس نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ توسط سام آرام و برزگر (۱۳۹۵)، ۰/۹۰ گزارش شده است. باقری کراچی و اندایشگر (۱۳۹۸) نیز پایایی این ابزار را در پژوهش خود برای کل مقیاس ۰/۸۰ و برای ابعاد حقوق اجتماعی (۰/۸۳)، حقوق سیاسی (۰/۷۹)، حقوق مدنی (۰/۷۶) و حقوق فرهنگی (۰/۸۶) گزارش نموده‌اند که حاکی از پایایی مطلوب این ابزار است.

ج) پرسشنامه سرمایه اجتماعی^۱: در این پژوهش از پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن^۲ (۲۰۰۰) استفاده شد. این مقیاس دارای ۳۶ سؤال است در ۸ خرده مقیاس است. خرده مقیاس‌های این ابزار شامل: ارزش زندگی (۲ سؤال)، مشارکت در اجتماعات محلی (۷ سؤال)، پیشگامی در فعالیت‌های اجتماعی (۷ سؤال)، اعتماد و امنیت (۵ سؤال)، ارتباط با همسایگان (۵ سؤال)، ارتباط با دوستان و خانواده (۳ سؤال)، قدرت تحمل تفاوت‌ها (۲ سؤال) و ارتباطات تحصیلی یا کاری (۳ سؤال) و دو سؤال نیز به خاطر اینکه در بیش از یک خرده مقیاس قرار می‌گیرند، امتیاز آن در نمره کل مقیاس محاسبه می‌شود. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت لیکرت ۴ تایی (به‌هیچ‌عنوان=۱ تا بارها=۴) است. حداقل نمره در این مقیاس ۳۶ و حداکثر نمره آن ۱۴۴ است. روایی صوری و محتوایی این مقیاس توسط یاری و همکاران (۲۰۱۴) مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است و بررسی روایی سازه این مقیاس نیز حاکی از برازش مطلوب سؤالات بر روی ۸ حیظه آزمون بوده است. پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ نیز ۰/۸۲ برای کل مقیاس از ۰/۶۶ تا ۰/۸۹ برای خرده مقیاس‌ها به دست آمده است.

یافته‌ها

در مجموع ۳۶۰ نفر اعضای نمونه پژوهش حاضر را تشکیل می‌دادند که شامل ۱۷۸ پسر و ۱۸۲ دختر بود. میانگین سنی مجموع افراد ۱۷/۰۸ سال با انحراف استاندارد ۰/۸۴ بوده است. همچنین، پایین‌ترین سن در میان اعضای نمونه ۱۵ سال و بالاترین آن‌ها نیز ۲۰ سال بود. توزیع فراوانی رشته‌های تحصیلی اعضای نمونه به تفکیک جنسیت در جدول ۱ ارائه شده است.

1. Social Capital Questionnaire
2. Onyx & Bullen

جدول ۱. توزیع فراوانی تحصیلات اعضای نمونه

گروه	شاخص	تجربی	ریاضی	انسانی	مجموع
دختران	فراوانی	۹۰	۶۰	۳۲	۱۸۲
	درصد	۴۹/۵٪	۳۳٪	۱۷/۶٪	۱۰۰٪
	درصد از کل	۲۵٪	۱۶/۷٪	۸/۹٪	۵۰/۶٪
پسران	فراوانی	۵۴	۶۳	۶۱	۱۷۸
	درصد	۳۰/۳٪	۳۵/۴٪	۳۴/۳٪	۱۰۰٪
	درصد از کل	۱۵٪	۱۷/۵٪	۱۶/۹٪	۴۹/۴٪
مجموع	فراوانی	۱۴۴	۱۲۳	۹۳	۳۶۰
	درصد	۴۰٪	۳۴/۲٪	۲۵/۸٪	۱۰۰٪

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده شد ۱۴۴ نفر (۴۰٪) از اعضای نمونه دانش‌آموز رشته تجربی، ۱۲۳ نفر (۳۴/۲٪) دانش‌آموز رشته ریاضی و ۹۳ نفر (۲۵/۸٪) نیز دانش‌آموز رشته انسانی بودند. پس از توصیف و بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها و شرط تساوی واریانس متغیرهای پژوهش به استنباط از داده‌های مربوط به این متغیرها پرداخته شد. برای تعیین تأثیر احساس برخورداری از حقوق شهروندی بر واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه، از معادله رگرسیون گام به گام استفاده شد که نتایج آماری آن در جداول ذیل ارائه شده است.

جدول ۲. خلاصه مدل رگرسیون جهت‌گیری جامعه‌پسندانه از روی احساس برخورداری از حقوق شهروندی

مدل	متغیرهای ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب رگرسیون (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل‌شده (ARS)	F	سطح معناداری
۱	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	احساس برخورداری از حقوق اجتماعی	۰/۳۸۹	۰/۱۵۲	۰/۱۴۹	۶۳/۹۵	**۰/۰۰۰۱
۲	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	احساس برخورداری از حقوق اجتماعی، حقوق فرهنگی	۰/۴۳۲	۰/۱۸۷	۰/۱۹۴	۴۰/۹۵	**۰/۰۰۰۱
۳	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	احساس برخورداری از حقوق اجتماعی، حقوق فرهنگی، حقوق مدنی	۰/۴۴۸	۰/۲۰۰	۰/۱۹۴	۲۹/۷۴	**۰/۰۰۰۱

همان‌طور که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، سه مدل رگرسیونی برای پیش‌بینی جهت‌گیری جامعه‌پسندانه از روی احساس برخورداری از حقوق شهروندی (ابعاد حقوق اجتماعی، فرهنگی و مدنی)، معنادار است. بر اساس نتایج جدول ۳ مشاهده می‌شود که در مدل اول حقوق اجتماعی ۱۵/۲ درصد از واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه، در مدل دوم حقوق اجتماعی و فرهنگی ۱۸/۷

درصد از واریانس جهت گیری جامعه‌پسندانه و در مدل سوم نیز حقوق اجتماعی، فرهنگی و مدنی، ۲۰ درصد از واریانس جهت گیری جامعه‌پسندانه را تبیین می‌کنند که این مقادیر با توجه به سطح معناداری ($P < 0/01$) معنی‌دار است و در ادامه به بررسی آن‌ها پرداخته شده است.

جدول ۳. ضرایب رگرسیون جهت گیری جامعه‌پسندانه از روی احساس بر خورداری از حقوق شهروندی

مدل	متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضرایب غیراستاندارد <i>B</i>	ضرایب استاندارد β	<i>T</i>	سطح معناداری
۱	جهت گیری جامعه‌پسندانه	مقدار ثابت	۷۰/۲۴		۱۸/۸۶	**/۰۰۰۱
		احساس بر خورداری از حقوق اجتماعی	۱/۹۲	-۰/۲۴	۷/۹۹	**/۰۰۰۱
		مقدار ثابت	۵۶/۱۶	۵/۱۲	۱۰/۹۷	**/۰۰۰۱
۲	جهت گیری جامعه‌پسندانه	احساس بر خورداری از حقوق اجتماعی	۱/۳۶	-۰/۲۷	۴/۹۶	**/۰۰۰۱
		احساس بر خورداری از حقوق فرهنگی	۲/۰۹	-۰/۵۳	۳/۹۲	**/۰۰۰۱
		مقدار ثابت	۴۹/۸۷	۵/۶۸	۸/۷۸	**/۰۰۰۱
۳	جهت گیری جامعه‌پسندانه	احساس بر خورداری از حقوق اجتماعی	۱/۵۹	-۰/۲۸	۵/۵۳	**/۰۰۰۱
		احساس بر خورداری از حقوق فرهنگی	۱/۶	-۰/۵۶	۲/۸۲	**/۰۰۰۵
		احساس بر خورداری از حقوق مدنی	۰/۹۳	-۰/۳۷	۲/۴۷	**/۰۰۱۴

**Sig.p<0/01 & *p<0/05

همانطور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، به ترتیب احساس بر خورداری از حقوق اجتماعی، فرهنگی و مدنی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های جهت گیری جامعه‌پسندانه می‌باشند و سازه‌های مذکور، جهت گیری جامعه‌پسندانه را در جهت مثبت ($P < 0/01$ و $P < 0/05$)، پیش‌بینی می‌کنند. برای تعیین تأثیر ابعاد سرمایه‌های اجتماعی بر واریانس جهت گیری جامعه‌پسندانه، از معادله رگرسیون گام به گام استفاده شد که نتایج آماری آن در جداول ذیل ارائه شده است.

جدول ۴. خلاصه مدل رگرسیون جهت گیری جامعه‌پسندانه از روی سرمایه‌های اجتماعی

مدل	متغیرهای ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب رگرسیون (<i>R</i>)	ضریب تعیین (<i>R</i> ²)	ضریب تعیین شده (<i>ARS</i>)	<i>F</i>	سطح معناداری
۱	جهت گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیت‌های اجتماعی	۰/۴۸۷	۰/۲۳۷	۰/۲۳۵	۱۱۱/۴۵	**/۰۰۰۱
۲	جهت گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیت‌های اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری	۰/۵۰۵	۰/۲۵۵	۰/۲۵۱	۶۱/۱۲	**/۰۰۰۱

مدل	متغیرهای ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب رگرسیون (R)	ضریب تعیین (R ²)	ضریب تعیین تعدیل شده (ARS)	F	سطح معناداری
۳	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی، ارتباط تحصیلی/ کاری، ارتباط با دوستان	۰/۵۱۵	۰/۲۶۵	۰/۲۵۹	۴۲/۷۵	**۰/۰۰۱
۴	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی، ارتباط تحصیلی/ کاری، ارتباط با دوستان، ارزش زندگی	۰/۵۲۵	۰/۲۷۵	۰/۲۶۷	۳۳/۷	**۰/۰۰۱

همانطور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، سه مدل رگرسیونی برای پیش‌بینی جهت‌گیری جامعه‌پسندانه از روی سرمایه‌های اجتماعی (ابعاد پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری، ارتباط با دوستان و ارزش زندگی)، معنادار است. بر اساس نتایج جدول ۳ مشاهده می‌شود که در مدل اول پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی ۲۳/۷ درصد از واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه، در مدل دوم پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی و ارتباط تحصیلی/کاری ۲۵/۵ درصد از واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه، در مدل سوم پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری و ارتباط با دوستان ۲۶/۵ درصد از واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه و در مدل چهارم پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری، ارتباط با دوستان و ارزش زندگی ۲۷/۵ درصد از واریانس جهت‌گیری جامعه‌پسندانه را تبیین می‌کنند که این مقادیر با توجه به سطح معناداری ($P < 0/01$) معنی‌دار است و در ادامه به بررسی آن‌ها پرداخته شده است.

جدول ۵. ضرایب رگرسیون جهت‌گیری جامعه‌پسندانه از روی سرمایه‌های اجتماعی

مدل	متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضرایب		T	سطح معناداری
			B	SE		
۱	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی	۶۷/۰۵	۳/۱۵	۲۱/۲۲	**۰/۰۰۱
			۱/۷۱	۰/۱۱۶	۱۰/۵۵	**۰/۰۰۱
۲	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی	۶۱/۷۷	۳/۶۱	۱۷/۰۸	**۰/۰۰۱
			۱/۶۶	۰/۱۶	۱۰/۳۶	**۰/۰۰۱
۳	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی	۵۶/۲۱	۴/۴۱	۱۲/۷۳	**۰/۰۰۱
			۱/۵۶	۰/۱۶	۹/۴	**۰/۰۰۱
۴	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی	۱/۲۱	۰/۲۳۹	۵/۲۹	**۰/۰۰۱
			۱/۲	۰/۴۰	۰/۱۲	**۰/۰۰۱
۴	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	ارتباط با دوستان	۵۴/۲۱	۴/۴۷	۱۲/۱۱	**۰/۰۰۱
			۱/۲۱	۰/۲۳۹	۵/۲۹	**۰/۰۰۱
۴	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	ارتباط تحصیلی/کاری	۱/۲	۰/۴۰	۰/۱۱۷	**۰/۰۰۱
			۱/۲	۰/۴۰	۰/۱۱۷	**۰/۰۰۱
۴	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	ارتباط با دوستان	۱/۲۵	۰/۵۷	۰/۱۱۳	**۰/۰۱۹
			۱/۲۵	۰/۵۷	۰/۱۱۳	**۰/۰۱۹
۴	جهت‌گیری جامعه‌پسندانه	ارزش زندگی	۱/۵۶	۰/۶۹	۲/۲۵	**۰/۰۲۵
			۱/۵۶	۰/۶۹	۲/۲۵	**۰/۰۲۵

**Sig.p<0/01 & *p<0/05

همانطور که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، به ترتیب پیشگامی در فعالیت‌های اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری، ارتباط با دوستان و ارزش زندگی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های جهت‌گیری جامعه‌پسندانه می‌باشند و سازه‌های مذکور، جهت‌گیری جامعه‌پسندانه را در جهت مثبت ($P < 0/01$ و $P < 0/05$)، پیش‌بینی می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق یافته‌های تحقیق احساس برخورداری از حقوق اجتماعی، فرهنگی و مدنی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های جهت‌گیری جامعه‌پسندانه است. به این معنا که با بالا رفتن احساس برخورداری از حقوق شهروندی (اجتماعی، فرهنگی و مدنی) میزان رفتارهای جامعه‌پسندانه دانش‌آموزان بالا می‌رود. نتایج این تحقیق همسو با نتایج تحقیقاتی است که نشان‌دهنده رابطه احساس برخورداری از حقوق شهروندی با شادکامی (تجف آبادی و سام آرا، ۱۳۹۰)، احساس اعتماد و شادی اجتماعی (سوریا و پیترسون، ۲۰۱۹) و تحکیم و بنیان‌های اجتماعی (سام آرا و برزگر پاریزی، ۱۳۹۵) هستند. باید اشاره کرد که شاخصه‌های حقوق شهروندی از جمله در ابعاد عدالت اجتماعی، گسترش فعالیت‌های فرهنگی و حقوق و مزایای مدنی می‌تواند در میزان اعتمادبه‌نفس، آرامش و امنیت خاطر اجتماعی تأثیر دارد و می‌تواند به افراد کمک کند تا حق دیگران را رعایت کرده و دست به رفتارهای ضد اجتماعی نزنند و این نشان‌دهنده این است که برداشت عدالت اجتماعی می‌تواند در رفتارهای مطلوب اجتماعی کمک‌کننده باشد (مک-جرجور و چاتیزا، ۲۰۱۹). در تئوری دیگری اشاره شده است؛ به میزانی که افراد احساس می‌کنند دارای حقوق شهروندی مناسب هستند، احساس خواهند کرد که در بستر جامعه می‌توانند نیازهای خود را برآورده کنند و این خود پیش‌زمینه رعایت حقوق دیگران بوده و میزان رفتارهای جامعه‌پسند را افزایش می‌دهد (کلاسن، گربراندی، پری سن و سگرز، ۲۰۱۹). مطابق با تحقیقات انجام شده احساس امنیت در برخورداری از حقوق شهروندی مانند مقبولیت اجتماعی، امنیت اجتماعی، نیازهای اجتماعی می‌تواند بر میزان رفتارهای متقابل اجتماعی مطلوب و سالم تأثیر مثبت بگذارد (دنون و مک اسکیل، ۲۰۱۹).

همچنین طبق یافته‌های تحقیق سرمایه‌های اجتماعی به صورت معناداری میزان رفتارهای جامعه‌پسندانه دانش‌آموزان را در جهت مثبت پیش‌بینی می‌کند. همچنین باید اشاره کرد که قدرت پیش‌بینی‌کنندگی سرمایه‌های اجتماعی به ترتیب فعالیت‌های اجتماعی، ارتباط تحصیلی/کاری، ارتباط با دوستان و ارزش زندگی می‌باشد. نتیجه این فرضیه تحقیق با یافته‌های سو، چانگ، هانگ و چینگ^۳ (۲۰۱۱) همسو می‌باشد که به رابطه سرمایه‌های اجتماعی با رفتارهای جامعه‌پسندانه و

1. McGregor & Chatiza
2. Claassen, Gerbrandy, Princen & Segers
3. Hsu, Chang, Huang & Chiang

مطلوب پرستاران در محل کار اشاره کرده‌اند. همچنین این نتیجه با نتایج محققان مبنی بر تاثیر سرمایه‌های اجتماعی افراد بر افزایش میزان رفتارهای سازمانی، جامعه‌پسندانه و متعهدانه در جامعه، همسو می‌باشد (اوان و اسکوموسکی^۱، ۲۰۱۵؛ کولینز و فریمن^۲، ۲۰۱۳). همچنین وستفالن، فرای-باورز و جورجس^۳ (۲۰۲۰) در فراتحلیلی اشاره کردند که ابعاد سرمایه اجتماعی بر اعتمادبه‌نفس، میزان تعهد کاری و رفتارهای اجتماعی در جامعه تاثیر مثبت دارد. باید اشاره کرد که سرمایه اجتماعی میراثی تاریخی است که از طریق تشویق افراد به «همکاری» و «مشارکت» در تعاملات اجتماعی، قادر است به حل میزان بیشتری از معضلات موجود در آن اجتماع، فائق آید و حرکت به سوی رشد و توسعه شتابان اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... را امکان‌پذیر سازد. در نتیجه افراد رفتارهای جامعه‌پذیر تری از خود نشان می‌دهند (آلبرت-لورینز، پولیک، زابو، فالو و گاسپاریک^۴، ۲۰۲۰). از سوی دیگر باید اشاره کرد که سرمایه اجتماعی، به زندگی فرد معنی و مفهوم می‌بخشد و زندگی را ساده تر و لذت‌بخش تر می‌کند. پس به طور کلی می‌توان گفت هر چه سرمایه اجتماعی ملتی بیشتر باشد، آن ملت، خوشبخت تر و ثروتمندتر خواهد بود. سرمایه اجتماعی دارای ابعادی مانند اعتماد، صداقت، حسن تفاهم، سلامتی نفس، هم دردی، دوستی، همبستگی، فداکاری و ... است که به افراد کمک می‌کند رفتارهای مطلوب بیشتر و رفتارهای ضد اجتماعی کمتری را از خود نشان دهند (کولین و فریمن، ۲۰۱۳).

با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌گردد در مدارس بر افزایش سرمایه‌های اجتماعی در ابعاد ۱-پیشگامی در فعالیتهای اجتماعی، ۲-ارتباط تحصیلی/کاری، ۳-ارتباط با دوستان و ۴-ارزش زندگی دانش‌آموزان تاکید گردد و در برنامه‌های آموزشی و عملیاتی در این خصوص اجرا گردد چرا که این ۴ مولفه بیشترین سهم را در رفتارهای جامعه‌پسندانه داشتند. همچنین پیشنهاد می‌گردد مسئولین و برنامه‌ریزان کشوری با افزایش سطح برخورداری از حقوق شهروندی را در ابعاد (۱) حقوق اجتماعی، (۲) فرهنگی و (۳) مدنی افزایش دهند زیرا بر رفتارهای جامعه‌پسندانه دانش‌آموزان تاثیر مثبت و معناداری دارد. هر تحقیقی دارای محدودیت‌هایی است که در این تحقیق ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود که باعث جمع‌آوری داده‌های سطحی‌تری نسبت به مشاهده و مصاحبه بود. همچنین روش تحقیق توصیفی بود که اطلاعات علی در اختیار پژوهشگران نمی‌گذارد که توصیه می‌گردد تحقیقات آینده از روش‌های علی-مقایسه‌ای و آزمایشی استفاده نمایند.

1. Evans & Smokowski
2. Collins & Freeman
3. Westphal, Fry-Bowers & Georges
4. Albert-Lőrincz, Paulik, Szabo, Foley & Gasparik

منابع

- امیدیان، مهدی؛ اسماعیل پور اشکفتکی، محمود. (۱۳۹۹). پیش‌بینی حمایت اجتماعی دانشجویان بر اساس مولفه‌های سرمایه اجتماعی و سرمایه روانشناختی در بحران همه‌گیری کرونا. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۰ (۳۹)، ۱۶۳-۱۷۹.
- باقری کراچی، امین و اندایشگر، حسین (۱۳۹۸). بررسی احساس خورداری از حقوق شهروندی در معلمان و رابطه آن با شادکامی. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۹ (۳۴)، ۴۹-۶۲.
- سام آرا، عزت‌الله و برزگر پاریزی، فاطمه (۱۳۹۵). بررسی احساس خورداری از حقوق شهروندی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۷ (۲۷)، ۷۵-۱۱۵.
- صفاری‌نیا، مجید و باجلان، مریم (۱۳۹۰). *روانشناسی اجتماعی و تست شخصیت*. تهران: انتشارات ارجمند.
- صفاری‌نیا، مجید (۱۳۹۱). *آزمون‌های روان‌شناسی اجتماعی و شخصیت*. تهران: انتشارات ارجمند.
- عیبی حوریلر، لایلا؛ پابویان، وارثوخی؛ آوانسیان، هرنند. (۱۳۹۹). رابطه بین هوش هیجانی و سرمایه اجتماعی با شایستگی حرفه‌ای: مطالعه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۰ (۳۹)، ۱-۲۲.
- فرزعلیان، الهه؛ گنجی، محمد و نیازی، محسن (۱۳۹۸). بررسی نقش سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در گرایش شهروندان به سبک زندگی نشاط محور. *فصلنامه تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۸ (۲)، ۳۷۹-۴۱۰.
- نجف‌آبادی، ابراهیم و سام آرا، عزت‌الله (۱۳۹۰). بررسی میزان احساس شادی زنان جوان ۴۲ ساله شهر اصفهان با تاکید بر میزان خورداری از حقوق شهروندی. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱۱ (۳)، ۵۱-۶۸.
- *Albert-Lőrincz, E., Paulik, E., Szabo, B., Foley, K., & Gasparik, A. I. (2020). Adolescent smoking and the social capital of local communities in three counties in Romania. Gaceta sanitaria, 33, 547-553.*
- *Bean, S. A. (2019). Bullying and Resilience in Elementary School Children and Mitigating Pro-Social Behaviors.*
- *Claassen, R., Gerbrandy, A., Princen, S., & Segers, M. (2019). Four Models of Protecting Citizenship and Social Rights in Europe: Conclusions to the Special Issue 'Rethinking the European Social Market Economy'. JCMS: Journal of Common Market Studies, 57(1), 159-174.*
- *Clark, C. M., Dahlen, E. R., & Nicholson, B. C. (2015). The role of parenting in relational aggression and prosocial behavior among*

- emerging adults. Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 24(2), 185-202.*
- Collins, E., & Freeman, J. (2013). *Do problematic and non-problematic video game players differ in extraversion, trait empathy, social capital and prosocial tendencies?. Computers in Human Behavior, 29(5), 1933-1940.*
 - Crutchfield PhD, P., Brandt, B. S., Funk, R., Gibb, T., Khalil, R., Schindler, D. S., & Vos, D. (2019). *Prosocial Behavior Of Medical Students: An Experiment Using The Trust Game.*
 - Dean, A., & Gibbs, P. (2015). *Student satisfaction or happiness?. Quality Assurance in Education.*
 - Evans, C. B., & Smokowski, P. R. (2015). *Prosocial bystander behavior in bullying dynamics: Assessing the impact of social capital. Journal of youth and adolescence, 44(12), 2289-2307.*
 - Gefen, F. B., & Somech, A. (2019). *Student organizational citizenship behavior: Nature and structure among students in elementary and middle schools. Teaching and Teacher Education, 83, 110-119.*
 - Hsu, C. P., Chang, C. W., Huang, H. C., & Chiang, C. Y. (2011). *The relationships among social capital, organisational commitment and customer-oriented prosocial behaviour of hospital nurses. Journal of clinical nursing, 20(9-10), 1383-1392.*
 - Kim, E. K., You, S., & Knox, J. (2019). *The Mediating Effect of Empathy on the Relation Between Child Self-Expressiveness in Family and Prosocial Behaviors. Journal of Child and Family Studies, 1-10.*
 - Marshall, T. H. (2006). *Citizenship and social class. The welfare state reader, 30-39.*
 - McGregor, J., & Chatiza, K. (2020). *Partisan citizenship and its discontents: precarious possession and political agency on Harare City's expanding margins. Citizenship Studies, 24(1), 17-39.*
 - Mestre, M. V., Carlo, G., Samper, P., Malonda, E., & Mestre, A. L. (2019). *Bidirectional relations among empathy-related traits, prosocial moral reasoning, and prosocial behaviors. Social Development, 28(3), 514-528.*
 - Ntontis, E., Drury, J., Amlôt, R., Rubin, G. J., & Williams, R. (2019). *What lies beyond social capital? The role of social psychology in building community resilience to climate change. Traumatology.*
 - Onyx, J., & Bullen, P. (2000). *Measuring social capital in five communities. The journal of applied behavioral science, 36(1), 23-42.*
 - Penner, L.A., Fritzsche, B.A., Craiger, J.P., & Freifeld, T.R. (2008). *Dispositional and Structural determinants of volunteerism. Journal of Personality and social Psychology. 74, 525-537.*
 - Postelnicu, L., & Hermes, N. (2018). *Microfinance performance and social capital: A cross-country analysis. Journal of Business Ethics, 153(2), 427-445.*
 - Ryan, R. M., & Connell, J. P. (1989). *Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. Journal of personality and social psychology, 57(5), 749.*

- Salisu, I., Hashim, N., & Galadanchi, A. (2019). *Social capital and entrepreneurial career resilience: The role of entrepreneurial career commitment. Management Science Letters, 9(1), 139-154.*
- Sorial, S., & Peterson, A. (2019). *Australian schools as deliberative spaces: framing the goal of active and informed citizenship. The Curriculum Journal, 30(1), 24-39.*
- Spiro, P. J. (2019). *The equality paradox of dual citizenship. Journal of Ethnic and Migration Studies, 45(6), 879-896.*
- Thielmann, I., Spadaro, G., & Balliet, D. (2020). *Personality and prosocial behavior: A theoretical framework and meta-analysis. Psychological Bulletin, 146(1), 30.*
- Westphaln, K. K., Fry-Bowers, E. K., & Georges, J. M. (2020). *Social Capital: A Concept Analysis. Advances in Nursing Science, 43(2), E80-E111.*
- Yari, A., Nadrian, H., Rashidian, H., Nedjat, S., Esmaeilnasab, N., Doroudi, R., & Hoursan, H. (2014). *Psychometric properties of the Persian version of Social Capital Questionnaire in Iran. Medical journal of the Islamic Republic of Iran, 28, 17.*

